

COVID-19 Küresel Salgın Sürecinde Hemşirelerin Psikolojik Sağlamlık Düzeyi ve Etkileyen Etmenlerin Belirlenmesi: Kesitsel Bir Çalışma

Determination of Nurses' Level of Psychological Resilience and Affecting Factors in the COVID-19 Pandemic Process: A Cross-Sectional Study

Gülcan Taşkiran Eskici¹, Hanife Tiryaki Şen²

¹Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelikte Yönetim Anabilim Dalı, Samsun, Türkiye

²İstanbul Sağlık Müdürlüğü, Sağlık Hizmetleri Başkanlığı, Fatih, İstanbul, Türkiye

Cite as: Taşkiran Eskici G, Tiryaki Şen H. COVID-19 küresel salgın sürecinde hemşirelerin psikolojik sağlamlık düzeyi ve etkileyen etmenlerin belirlenmesi: Kesitsel bir çalışma. Sağlık ve Hemşirelik Yönetimi Dergisi. 2023;10(2):210-217. **DOI:** 10.54304/SHYD.2023.96720

Öz

Amaç: Bu araştırma, COVID-19 küresel salgın sürecinde hemşirelerin psikolojik sağlamlık düzeyinin belirlenmesi ile bazı kişisel ve mesleki özelliklerine göre karşılaştırılması amacıyla yürütülmüştür.

Yöntem: Bu tanımlayıcı ve kesitsel araştırmanın verileri Ocak 2022'de çevrim içi anket ve kolayda örnekleme yöntemi ile kendilerine ulaşılabilen ve araştırmaya katılmayı kabul eden 498 hemşireden toplanmıştır. Veri toplamak amacıyla, Connor-Davidson Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği ve hemşirelerin bireysel ve mesleki güven düzeylerini ölçmek için iki görsel analog skala içeren tanıtıcı bilgi formu kullanılmıştır. Araştırmada tanımlayıcı analizler ve parametrik karşılaştırma analizleri yapılmıştır.

Bulgular: Hemşirelerin Connor-Davidson Psikolojik Sağlamlık Ölçeği toplam puanının 66,31±18,16 olduğu belirlenmiştir. Hemşirelerin bireysel olarak kendilerine güven düzeyleri (5,04±2,14), mesleki açıdan kendilerine güven düzeylerine (6,88±2,03) göre daha düşük bulunmuştur. Hemşirelerin psikolojik sağlamlık ölçümleri ile bireysel ve mesleki açıdan kendilerine güven düzeyleri arasında olumlu yönlü, zayıf ve istatistiksel olarak ileri derecede anlamlı ilişkiler saptanmıştır. Ayrıca özel hastanede ve yönetici pozisyonlarında çalışan hemşireler ile daha fazla çalışma deneyimine sahip hemşirelerin psikolojik sağlamlık düzeylerinin daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Sonuç: Araştırma sonucunda COVID-19 küresel salgın sürecinde hemşirelerin psikolojik sağlamlık düzeyinin ortanın üzerinde olduğu ve hemşirelerin yaş, eğitim düzeyi gibi kişisel özelliklerinin psikolojik sağlamlık düzeylerinde anlamlı bir fark oluşturmadığı, fakat çalıştıkları pozisyon, kurum türü ve mesleki deneyim gibi mesleki özelliklerinin anlamlı fark oluşturduğu ortaya konmuştur. Bu sonuçlar, yöneticilere hemşirelerin psikolojik sağlamlığını destekleyecek stratejileri geliştirme ve uygulamada yarar sağlayabilir.

Anahtar Sözcükler: Hemşire, psikolojik sağlamlık, etkileyen etmenler, COVID-19, pandemi, küresel salgın.

Abstract

Aim: To determine nurses' level of psychological resilience in the COVID-19 pandemic process and to compare according to some personal and professional characteristics.

Method: The data of this descriptive and cross-sectional study were collected in January 2022 from 498 nurses who could be reached through an online questionnaire and convenience sampling method and who agreed to participate in the study. The Connor-Davidson Psychological Resilience Scale and an introductory information form that includes two visual analogue scales for measuring nurses' individual and professional confidence levels were used.

Results: Nurses' total score of the psychological resilience scale was 66.31±18.16. Nurses' individual confidence (5.04±2.14) was lower than their professional confidence (6.88±2.03). Positive, weak and statistically highly significant relationships were found between nurses' psychological resilience measures and their individual and professional self-confidence levels. In addition, psychological resilience levels of nurses working in private hospitals and managerial positions, and nurses with more working experience were higher.

Conclusion: As a result, nurses' psychological resilience level was above moderate in the COVID-19 pandemic process. And nurses' personal characteristics such as age and education level did not make a significant difference in their psychological resilience levels, but their professional characteristics such as position they worked in, institution type and professional experience made a significant difference. These results may benefit managers in developing and implementing strategies that will foster nurses' psychological resilience.

Keywords: Nurse, psychological resilience, affecting factors, COVID-19, pandemic.

Corresponding author / Sorumlu yazar: Hanife Tiryaki Şen • hanifetiryaki@gmail.com

Received / Geliş: 26.04.2022 • **Accepted / Kabul:** 20.08.2023 • **Published Online / Online Yayın:** 28.08.2023

Giriş

Psikolojik sağlık, hızla iyileşme ve olumsuz koşullardan geri dönme kapasitesi ve önemli zorluklara iyi uyum sağlama süreci olarak kavramsallaştırılmıştır. Başka bir tanıma göre psikolojik sağlık, üzücü bir olay karşısında beklenti ve hazırlık yoluyla normal işleyişin bozulmasına direnme yeteneği olarak da tanımlanabilmektedir. Psikolojik sağlık, bireylerin sahip olduğu fiziksel ve psikolojik özellikler kapsamında doğuştan gelen bir özellik olarak da kabul edilmektedir (Heath ve ark., 2020). Psikolojik sağlık hayatta kalmak, stresli çalışma ortamlarına uyum sağlamak, kişisel yeteneği optimize etmek ve destekleyici sistemler kurmak için önemlidir (Guo ve ark., 2019). Ayrıca psikolojik sağlamlığın zihinsel sorunlar üzerinde koruyucu bir etkiye sahip olduğu belirtilmektedir.

Bireylerde iyimserlik, uyum sağlama, özgüven, olumlu benlik imgesi, empati ve hoşgörü gibi çeşitli özelliklerin varlığı psikolojik sağlamlığı göstermektedir (Setiawati ve ark., 2021). Bununla birlikte psikolojik sağlamlığın; sınırları tanıma, eylem odaklı yaklaşım sergileme, değişime uyum sağlama ve zorlukları fırsat olarak görme gibi birçok bireysel özelliği bulunmaktadır (Grimes ve ark., 2020). Psikolojik olarak sağlam kişilerin çoğunlukla başkalarına yardım etmeye istekli oldukları ve olaylara olumlu tarafından baktıkları belirtilmektedir (Mao ve ark., 2018). Mao ve arkadaşları (2019) yapmış oldukları nitel araştırma sonucunda, psikolojik olarak sağlam olan sağlık çalışanlarının dayanıklılık, fedakarlık ve iyimserlik gibi güçlü kişilik özellikleri gösterdiğini bildirmişlerdir. Guo ve arkadaşları (2019) da yaptıkları çalışma sonucuna göre psikolojik olarak sağlam olan bireylerin karşılaştıkları gerilimlerle veya travmatik deneyimlerle etkili bir şekilde yüzleşerek uyum sağlayabildiklerini ve merhamet yorgunluğu ya da tükenmişlik belirtisi göstermeye daha az eğilimli olduklarını bildirmiştir.

Günümüzde yaşanan hızlı küresel, ekonomik ve sosyal değişimler sonucunda sağlık kurumlarında risk ve zorlukların arttığı bir gerçektir (Cooper ve ark., 2020). Tüm dünyayı etkisi altına alan COVID-19 küresel salgını nedeniyle hemşireler için bu risk ve zorluklar daha da artmış bulunmaktadır. Bu süreçte hemşireler; aşırı iş yükü, malzeme, ekipman ve destek eksikliği, ölüm ve enfeksiyon korkusu gibi bazı ruhsal gerilim (stres) kaynakları açısından yüksek risk altında çalışmışlardır (Maldonado ve ark., 2020). Küresel salgın sürecinde hemşirelerin ruh sağlığını inceleyen bazı çalışmalarda, hemşirelerin iş gerilimi, kaygı bozukluğu ve depresyon gibi bazı olumsuz durumların etkisinde kaldıkları bildirilmektedir (Alan ve ark., 2021; Lorente ve ark., 2021). Lai ve arkadaşlarının (2020) çalışmasında ise hemşirelerin, kadın sağlık çalışanlarının ve ön saflardaki diğer gruplardaki sağlık çalışanlarına göre daha şiddetli depresyon belirtileri yaşadıkları belirtilmektedir. Dolayısıyla sağlık çalışanlarına ve özellikle de hemşirelere yönelik bu koşulların, ruh sağlığına ilişkin kısa ve uzun dönemde olumsuz etkilerinin olması beklenmektedir (Mao ve ark., 2018). Bu noktada, hemşirelerin COVID-19 küresel salgın gibi kriz durumlarına etkin bir şekilde uyum sağlamalarında ve baş etme becerileri geliştirmelerinde önemli bir rolü olan, gerilim ve depresyona karşı koruyucu bir etmen olarak işlev gören psikolojik sağlık kavramı ön plana çıkmaktadır (Labrague ve De los Santos, 2020). Bu gibi kriz durumlarında hemşirelerin psikolojik sağlamlığının yüksek olması için yönetici hemşirelerin desteği de çok önemli olmaktadır. Karabacak ve Beydağ'ın (2022) salgın hastanelerinde çalışan hemşirelerin psikolojik sağlamlık düzeyini inceledikleri çalışmaları sonucunda, yöneticilerin desteğini algılayan hemşirelerin psikolojik sağlamlık düzeyinin yüksek olduğu ortaya çıkmıştır.

Psikolojik sağlık hemşireleri sıkıntı ve gerilime karşı koruyan, zihinsel iyiliklerini ve psikolojik sağlıklarını korumalarını sağlayan etmenler arasında yer almaktadır (Labrague ve ark., 2018). Psikolojik sağlamlığın; hemşirelerin iş doyumu, iş başarısı, mesleki bağlılık, iş yaşam kalitesi ve güdülenmelerinin artması gibi olumlu çıktılarında elde edilmesinde önemli olduğu belirtilmektedir (Arrogante ve Aparicio-Zaldivar, 2017; Manomenidis ve ark., 2019). Bunlara ek olarak psikolojik sağlamlığın; hemşirelerin işten ayrılma niyeti, tükenmişlik ve depresyon gibi olumsuz çıktılarında azalması da etkili olduğu saptanmıştır (Çam ve Büyükbayram, 2017; Heath ve ark., 2020). Gerhart ve arkadaşları (2016), sağlık personelinin psikolojik sağlamlığını artırmak için yaptıkları farkındalık temelli iletişim eğitimi sonucunda depresyon, duyarsızlaşma ve travma sonrası gerilim bulgularının azaldığını bildirmiştir. Arrogante ve Aparicio-Zaldivar (2017) ise psikolojik sağlamlığın duygusal tükenme ile duyarsızlaşma ve mental sağlık arasındaki ilişkilere kısmi aracı etkisinin olduğunu ve kişisel başarı ile ruhsal sağlık arasındaki ilişkiye aracılık ettiğini ortaya çıkarmıştır.

Ulusal ve uluslararası çalışma sonuçlarından görüldüğü gibi psikolojik sağlık pek çok hemşire çıktısında olumlu bir etkiye sahip bulunmaktadır. Bu nedenle COVID-19 küresel salgın sürecinde hemşirelerin uyum sağlamaları ve başa çıkmalarını sağlamada önemli bir rolü olan psikolojik sağlamlık düzeylerinin ve etkileyen kişisel ve mesleki özelliklerin belirlenmesi önemlidir. Ancak, bu süreçte hemşirelerin psikolojik sağlamlığını inceleyen çok fazla çalışmaya rastlanılmamıştır. Dolayısıyla bu çalışmada COVID-19 küresel salgın sürecinde hemşirelerin psikolojik sağlamlık düzeyinin belirlenmesi ve bazı kişisel ve mesleki özelliklerine göre karşılaştırılması amaçlanmıştır. Bu çalışma sonuçlarının, hemşirelerin psikolojik sağlamlığını destekleyecek stratejilerin geliştirilmesi ve uygulanmasına yarar sağlaması beklenmektedir.

Yöntem

Araştırmanın Amacı ve Türü: Tanımlayıcı ve kesitsel türdeki bu çalışmanın amacı, COVID-9 küresel salgını sürecinde hemşirelerin psikolojik sağlık düzeyinin belirlenmesi ile bazı kişisel ve mesleki özelliklerine göre karşılaştırılmasıdır.

Araştırmanın Evren ve Örneklemi: Araştırmanın genel evrenini Türkiye genelindeki hastanelerde görev yapmakta olan hemşireler, çalışma evrenini ise Türkiye'nin 19 farklı şehrindeki hastanelerde çalışmakta olan hemşireler oluşturmuştur. Araştırmanın örneklemini ise kolayda örnekleme yöntemi ile çeşitli sosyal medya araçları üzerinden kendilerine ulaşılabilen ve araştırmaya katılmayı kabul eden 498 hemşire oluşturmuştur.

Veri Toplama Aracı: Veri toplama aracı olarak, araştırmacılar tarafından çevrim içi anket oluşturulmuştur. Veri toplama aracının birinci bölümünde bilgilendirilmiş gönüllü onam formu yer almaktadır. Çalışmaya katılmayı kabul eden hemşireler çalışmaya gönüllü olarak katıldıklarını onayladıktan sonra, ikinci bölümdeki tanıtıcı bilgi formu ve Connor-Davidson Psikolojik Sağlık Ölçeğini doldürmüşlardır.

Tanıtıcı Bilgi Formu: Form, hemşirelerin kişisel (yaş, cinsiyet vb.) ve mesleki (eğitim düzeyi, pozisyon vb.) özelliklerini sorgulayan dokuz sorudan oluşmuştur. Bu sorulara ek olarak katılımcıların bireysel ve mesleki güvenlerini değerlendirebilmek için "0-10" arasında değişen iki görsel analog skala kullanılmış ve bu iki skala '0-Hiç güvenmiyorum' ile '10-Çok güveniyorum' arasında değerlendirilmiştir.

Connor-Davidson Psikolojik Sağlık Ölçeği: Connor ve Davidson (2003) tarafından geliştirilmiş olup Karırmak (2010) tarafından Türkçe'ye uyarlanmıştır. Toplam 25 maddeden oluşan ölçeğin üç alt boyutu "Azim ve Kişisel Yeterlilik (15 madde)", "Olumsuz Etkiyeye Tolerans (6 madde)" ve "Maneviyat Eğilimi (4 madde)" şeklinde bulunmaktadır. Ölçeğe verilen yanıtlar "Hiç doğru değil-0, Nadiren doğru-1, Bazen doğru-2, Sıklıkla doğru-3 ve Neredeyse her zaman doğru-4" şeklinde puanlanmaktadır. Ölçekten alınabilecek toplam puanlar 0-100 arasında değişmekte olup elde edilen puanların yüksek olması, yüksek psikolojik sağlamlığı göstermektedir (Karırmak, 2010). Karırmak (2010) ölçek alt boyutlarında iç tutarlık kat sayılarının 0,50-0,93 arasında değiştiğini, ölçek toplamında ise Cronbach alfa değerinin 0,92 olduğunu raporlamıştır. Bu çalışmada hesaplanan iç tutarlık kat sayıları ise alt boyutlarda 0,70-0,96 arasında değişmekte iken ölçek toplamında 0,97 olarak hesaplanmıştır (Tablo 1).

Verilerin Toplanması: Araştırmanın verileri, çevrim içi anket bağlantısının çeşitli sosyal medya araçları üzerinden 01-30 Ocak 2022 tarihleri arasında sağlık çalışanlarının ve hemşirelerin yer aldığı büyük sosyal medya gruplarında paylaşılması sonucunda toplanmıştır.

Verilerin Analizi: Verilerin analizinde, IBM SPSS İstatistik 21.0 (IBM Statistical Package for Social Sciences- SPSS; Armonk, NY, USA) programından yararlanılmıştır. Veriler %95 güven aralığında, $p < 0,05$ anlamlılık düzeyinde incelenmiştir. Araştırmaya katılan hemşirelerin kişisel ve mesleki özelliklerinin incelenmesinde, tanımlayıcı analizler (sayı, yüzde, en düşük-en yüksek ve ortalama değerler, standart sapma) ve ölçekten elde edilen ölçümlerin güvenilirliğinin belirlenmesinde iç tutarlık analizi (Cronbachs' Alpha coefficient) kullanılmıştır. Normal dağılım analizi için veri setinde mean, median, mod ve %5 trimmed mean değerlerinin incelenmesi ve Kolmogorov-Smirnov testi yapılmıştır. Buna göre veri setinde mean, median ve mod değerlerinin birbirine yakın değerler olduğu ve Kolmogorov-Smirnov test sonucunda p değerinin 0,05'den küçük olduğu bulunmuştur. Hemşirelerin bazı kişisel ve mesleki özelliklerine göre psikolojik sağlık düzeyinin karşılaştırılmasında farkın hangi gruptan kaynaklandığı Tukey testi ile belirlenmiştir.

Araştırmanın Etik Yönü: Araştırmanın yürütülebilmesi için bir devlet üniversitesinin etik kurulundan etik uygunluk onayı (Tarih:31/12/2021, Sayı:2021-1075) alınmıştır. Veriler sosyal medya araçları üzerinden ulaşılabilen ve araştırmaya katılmayı kabul eden hemşirelerden toplanmış olup çevrim içi veri toplama aracının ilk bölümünde araştırmanın amacı, kapsamı ve etik konular ile ilgili gerekli bilgilendirmeler yapılarak, katılımcıların araştırmaya gönüllü olarak katıldıklarına ilişkin onay alındığı bölüm yer almıştır. Çevrim içi veri toplama aracında, katılımcıların isim vb. gibi kişisel bilgilerine yönelik herhangi bir soru bulunmamaktadır. Araştırmaya katılmayı kabul edenlere herhangi bir ödeme yapılmamış olup bu kişiler ile araştırmacılar arasında herhangi bir hiyerarşik ilişki bulunmaktadır.

Araştırmanın Sınırlılıkları: Araştırmaya katılan hemşirelerin çoğunluğu İstanbul ilinde ve Sağlık Bakanlığı hastanelerinde çalışmakta olup diğer illerde, özel ve üniversite hastanelerinde çalışan hemşirelerin katılımının düşük olması araştırmanın bir sınırlılığı olarak kabul edilebilir. Ayrıca devam eden COVID-19 küresel salgın nedeniyle kesitsel veri toplama yöntemi bir sınırlama olarak kabul edilebilir. Hemşirelerin psikolojik sağlık düzeyini ölçmek için yansız ölçümler değil, kendi algılarına göre yanıtladıkları ölçme aracı kullanılmıştır. Dolayısıyla araştırmanın sonuçları hemşirelerin bireysel geri

bildirimleri ile sınırlıdır. Yine araştırma bulguları örneklem ile sınırlı olup tüm hemşirelere genelleme yapılamaz. Ayrıca bu çalışmada araştırma evrenini oluşturan 19 ildeki hastanelerde çalışan toplam hemşire sayısı bilinmediğinden araştırmanın gücü hesaplanamamıştır.

Bulgular

Katılımcıların büyük çoğunluğu İstanbul'da (%79,1) ve Sağlık Bakanlığı hastanelerinde (%78,9) çalışmaktadır. Hemşirelerin çoğunlukla 36 yaş ve üzerinde (%37), kadın (%89), bekar (%50,3), lisans mezunu (%62,4) ve mesleki deneyimlerinin 11 yıl ve üzerinde (%42,5) olduğu, yatan hasta servislerinde (%46,4) yatak başı hemşiresi (%78,9) olarak çalıştıkları belirlenmiştir.

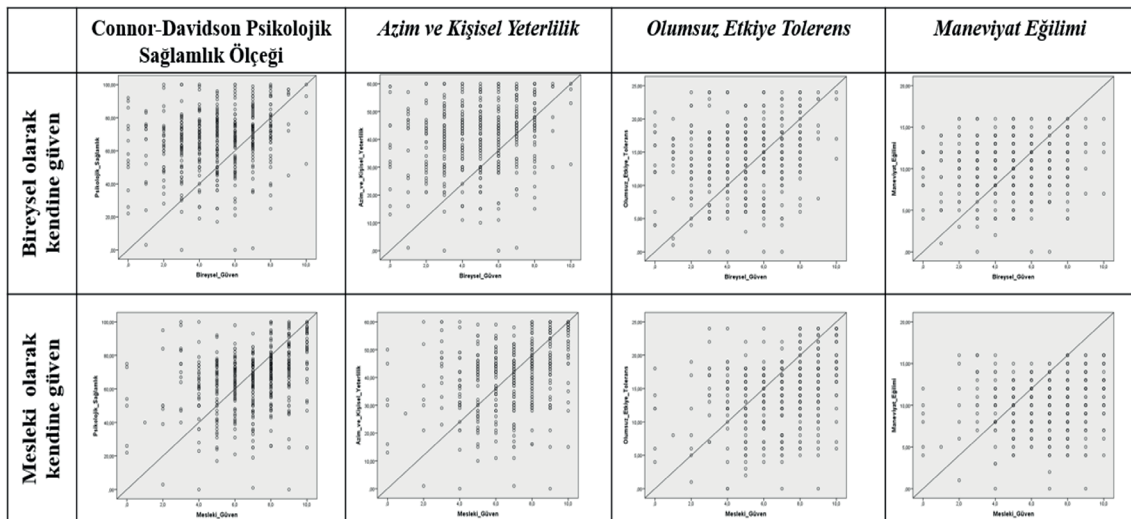
Tablo 1. Hemşirelerin psikolojik sağlık ve kendilerine güven düzeyleri arasındaki ilişkiler (N:498)

		ED-EY	Ort (SS)	1	2	3	4	5
1	Connor-Davidson Psikolojik Sağlık Ölçeği	0-100	66,31 (18,16)	$\alpha=0,97$				
2	Azim ve Kişisel Yeterlilik	0-60	41,48 (11,55)	0,979**	$\alpha=0,96$			
3	Olumsuz Etkiye Tolerans	0-24	14,56 (4,81)	0,911**	0,834**	$\alpha=0,89$		
4	Maneviyat Eğilimi	0-16	10,27 (3,04)	0,808**	0,721**	0,684**	$\alpha=0,70$	
5	Bireysel olarak kendine güven	0-10	5,04 (2,14)	0,214**	0,217**	0,218**	0,108*	
6	Mesleki olarak kendine güven	0-10	6,88 (2,03)	0,323**	0,331**	0,318**	0,165**	0,535**

* $p<0,05$; ** $p<0,001$; ED: En düşük puan, EY: En yüksek puan, Ort: Ortalama, Ss: Standart sapma, α : Cronbach's alfa iç tutarlık katsayısı

Tablo 1 incelendiğinde; hemşirelerin Connor-Davidson Psikolojik Sağlık Ölçeği toplam ortalama puanının 66,31 (SS=18,16) olduğu ve alt boyutlardaki toplam ortalama puanların 10,27 (SS=3,04) ile 41,48 (SS=11,55) arasında değiştiği saptanmıştır. Hemşirelerin bireysel olarak kendilerine güvenleri 5,04 (SS=2,14) düzeyinde olup mesleki açıdan kendilerine güven düzeylerine (Ort=6,88; SS=2,03) göre daha düşük bulunmuştur. Hemşirelerin bireysel olarak kendilerine güven düzeyi ile psikolojik sağlık ölçümleri arasında olumlu yönlü, çok zayıf ve istatistiksel olarak ileri derecede anlamlı bir ilişki ($r=0,214$; $p<0,001$) olduğu belirlenmiştir. Bireysel olarak kendine güven ile en güçlü ilişkisi olan alt boyut ise olumsuz etkiye tolerans ($r=0,218$; $p<0,001$) olmuştur. Diğer yandan hemşirelerin mesleki olarak kendilerine güven düzeyi ile psikolojik sağlık ölçümleri arasındaki ilişkinin de olumlu yönlü, zayıf ve istatistiksel olarak ileri derecede anlamlı ($r=0,323$; $p<0,001$) olduğu belirlenmiştir. Mesleki olarak kendine güven ile en güçlü ilişkisi olan alt boyut ise azim ve kişisel yeterlilik ($r=0,331$; $p<0,001$) olmuştur. Maneviyat eğilimi alt boyutu ise hem bireysel ($r=0,108$; $p<0,05$) hem de mesleki ($r=0,165$; $p<0,001$) olarak kendine güven ile en düşük güçte ilişkiye sahip bulunmuştur (Tablo 1).

Hemşirelerin psikolojik sağlık ve alt boyut ölçümleri ile bireysel ve mesleki açıdan kendilerine güven düzeyleri arasındaki ilişkinin doğrusallığını test etmek amacıyla nokta-saçılım grafikleri çizilmiş ve ilişkilerin doğrusal olduğu belirlenmiştir (Şekil 1).

Şekil 1. Ölçümlere ilişkin nokta saçılım grafikleri

Tablo 2. Hemşirelerin psikolojik sağlık düzeylerinin kişisel ve mesleki özelliklerine göre karşılaştırılması (N:498)

		n	Connor-Davidson Psikolojik Sağlık Ölçeği			
			TOPLAM	Azım ve Kişisel Yeterlilik	Olumsuz Etkiye Tolerans	Maneviyat Eğilimi
			Ort (SS)	Ort (SS)	Ort (SS)	Ort (SS)
Kurum türü	Sağlık Bakanlığı Hastanesi ^a	386	65,46 (18,47)	40,98 (11,59)	14,34 (4,81)	10,13 (3,05)
	Özel Hastane ^b	36	75,83 (13,57)	47,28 (7,95)	17,28 (4,18)	11,28 (2,56)
	Üniversite Hastanesi ^c	67	66,09 (17,23)	41,30 (10,43)	14,31 (4,98)	10,48 (3,09)
<i>Test ve anlamlılık</i>			F=5,479 p=0,004** b>a, c	F=4,992 p=0,007** b>a, c	F=6,274 p=0,002** b>a, c	F=2,538 p=0,080
Yaş	≤25 yaş ve altı ^a	134	65,10 (16,90)	40,68 (10,74)	14,07 (4,63)	10,34 (2,98)
	26-35 yaş ^b	174	65,63 (19,25)	41,82 (12,18)	14,34 (5,11)	10,11 (3,17)
	≥36 yaş ve üzeri ^c	181	67,86 (17,98)	42,38 (11,50)	15,12 (4,69)	10,36 (2,95)
<i>Test ve anlamlılık</i>			F=1,078 p=0,341	F=0,926 p=0,397	F=2,081 p=0,126	F=0,360 p=0,698
Cinsiyet	Kadın	435	66,72 (17,84)	41,73 (11,34)	14,61 (4,81)	10,39 (2,97)
	Erkek	54	62,94 (20,40)	39,54 (13,01)	14,15 (5,12)	9,26 (3,39)
<i>Test ve anlamlılık</i>			t=1,444 p=0,149	t=1,315 p=0,189	t=0,656 p=0,512	t=2,598 p=0,010*
Eğitim Düzeyi	Lise ve Önlisans ^a	56	65,75 (21,14)	41,34 (13,40)	14,50 (5,74)	9,91 (3,22)
	Lisans ^b	305	65,64 (18,23)	41,01 (11,67)	14,45 (4,81)	10,18 (3,03)
	Lisansüstü ^c	128	68,13 (16,53)	42,67 (10,34)	14,84 (4,49)	10,63 (2,96)
<i>Test ve anlamlılık</i>			F=0,877 p=0,417	F=0,935 p=0,393	F=0,291 p=0,748	F=1,402 p=0,247
Mesleki Deneyim	≤ 3 yıl ve altı ^a	161	62,60 (18,26)	39,05 (11,50)	13,60 (4,86)	9,94 (3,17)
	4-10 yıl ^b	120	67,08 (18,26)	42,22 (11,66)	14,53 (4,93)	10,33 (3,08)
	≥ 11 yıl ve üzeri ^c	208	68,73 (17,65)	42,95 (11,27)	15,31 (4,66)	10,48 (2,90)
<i>Test ve anlamlılık</i>			F=5,418 p=0,005** c>a	F=5,591 p=0,004** c>a	F=5,740 p=0,003** c>a	F=1,434 p=0,239
Birim	Özellikli ^a	161	65,65 (19,32)	41,05 (12,40)	14,43 (4,93)	10,16 (3,04)
	Servis ^b	227	66,22 (17,59)	41,43 (11,14)	14,44 (4,82)	10,35 (3,06)
	Diğer ^c	101	67,55 (17,63)	42,31 (11,10)	15,02 (4,77)	10,23 (2,99)
<i>Test ve anlamlılık</i>			F=0,346 p=0,707	F=0,372 p=0,689	F=0,582 p=0,559	F=0,204 p=0,815
Pozisyon	Yönetici hemşire	103	72,31 (14,21)	45,41 (9,11)	16,04 (3,81)	10,86 (2,54)
	Hemşire	386	64,70 (18,77)	40,44 (11,91)	14,16 (5,01)	10,11 (3,14)
<i>Test ve anlamlılık</i>			t=3,828 p<0,001***	t=3,938 p<0,001***	t=3,539 p<0,001***	t=2,552 p=0,011*

F: Tek yönlü varyans analizi, t: Bağımsız gruplarda t-testi

*p<0,05; **p<0,01; ***p<0,001

Hemşirelerin psikolojik sağlık ölçümleri üzerinde anlamlı fark oluşturan kişisel ve mesleki özellikleri incelendiğinde (Tablo 2); yaşın, eğitim düzeyinin ve çalışılan birimin anlamlı fark oluşturmadığı belirlenmiştir. Diğer yandan psikolojik sağlık ölçeği toplam puanları üzerinde hemşirelerin çalıştıkları kurum türü ve mesleki deneyimlerinin ileri derecede anlamlı (p<0,01), pozisyonlarının ise çok ileri derecede anlamlı (p<0,001) fark oluşturduğu görülmüştür. Özel hastanede çalışan, daha deneyimli ve yönetici hemşirelerin ölçek toplam puanları daha yüksek bulunmuştur. Diğer yandan hemşirelerin cinsiyetleri, ölçek toplamında anlamlı fark oluşturmazken (p>0,05) sadece maneviyat eğilimi alt boyutunda anlamlı (p<0,05) fark oluşturmuştur. Kadın hemşirelerin maneviyat eğilimi alt boyutunda erkek hemşirelerden daha yüksek puan ortalamasına sahip olduğu belirlenmiştir (Tablo 2).

Tartışma

Hemşireler, küresel salgın sürecinin çalışma ortamlarını etkilemesi nedeniyle sıklıkla gerilim yaşamışlardır. Hemşirelerin bu ruhsal gerilim etmenleriyle başa çıkması ve kriz sürecine uyum sağlayabilmeleri için psikolojik sağlıkları çok önemli olmaktadır. Ancak küresel salgın sürecinde hemşirelerin psikolojik sağlıklarını inceleyen yeterli sayıda çalışma olmadığı belirlenmiştir. Dolayısıyla COVID-19 küresel salgını sürecinde, hemşirelerin psikolojik sağlık düzeyinin belirlenmesi ve bazı kişisel ve mesleki özelliklerine göre karşılaştırılması amacıyla yürütülen bu çalışma, hemşirelerin psikolojik sağlığını desteklemeye yönelik stratejilerin geliştirilmesi ve uygulanması için yarar sağlayacaktır.

Çalışma sonucunda hemşirelerin psikolojik sağlık düzeyinin ortalamasının üzerinde olduğu belirlenmiştir (Tablo 1). Benzer şekilde Setiawati ve arkadaşları (2021) Endonezyalı hemşireler ile yaptıkları çalışmada psikolojik sağlık düzeylerinin ortalamasının üzerinde olduğunu saptamıştır. Özçetin ve arkadaşları (2019) tarafından yürütülen araştırma sonucunda da psikolojik sağlık ölçeği alt boyutlarından; azim ve kişisel yeterlilik ve olumsuz olaylara hoşgörü (tolerans) düzeylerinin orta, manevi eğilim düzeylerinin ise düşük olduğu belirlenmiştir. Ou ve arkadaşları (2021) da Çin'de yaptıkları çalışmada, hemşirelerin psikolojik sağlık düzeylerinin oldukça yüksek olduğunu raporlamışlardır. Diğer yandan Han ve arkadaşları (2020) düşük düzeyde psikolojik sağlık bildirmiştir. Bu çalışma ve alan yazındaki çalışma sonuçlarına göre salgın sürecinde hemşirelerin psikolojik sağlık düzeyinin orta düzeyde veya ortalamasının üzerinde bulunduğu görülmektedir. Bu sonuç, hemşirelerin salgın sürecine uyumu ve beraberinde getirdiği gerilim etmenleriyle baş edebilmesi için hemşireler açısından olumlu bir durum olmaktadır. Sağlık kurumlarının en önemli çalışanlarından biri olan hemşirelerin, küresel salgının zorlu çalışma koşullarına karşı psikolojik sağlık düzeylerinin düşük olmadığı ve hızlı uyum sağlama özelliğine sahip oldukları görülmektedir.

Bu çalışmanın bir diğer sonucuna göre hemşirelerin bireysel ve mesleki güven düzeyleri orta düzeyde bulunurken, bireysel olarak kendilerine güven düzeyleri mesleki açıdan kendilerine güven düzeylerine göre daha düşük belirlenmiştir. Salgın sürecinde algılanan sosyal tanınma ve toplun desteği ile birlikte acıyı hafifletme güdülenmesi, hemşirelerde genel iş doyumunu artırarak hemşirelerin mesleki güvenlerinin bireysel güvenlerinden daha yüksek olmasında rol oynamış olabilir. Aynı zamanda bu süreçte hemşirelerin gerilim etmenlerinin ve beraberinde çalışma koşullarında yaşanan güçlüklerin artması, yönetici ve kurum desteğinin az olması bireysel olarak kendilerine güvenlerini olumsuz etkilemiş olabilir.

Mirzakhani ve Shorab (2015) çalışmasında, kötü koşullarda hizmet veren ebe ve hemşirelerin özgüvenlerinin daha iyi koşullarda çalışan ebe ve hemşirelere göre daha düşük olduğunu belirlemiştir. Diğer yandan bu çalışmada, hemşirelerin psikolojik sağlık düzeyleri ile bireysel ve mesleki olarak kendilerine güven düzeyleri arasında olumlu ilişkiler olduğu belirlenmiştir (Tablo 2). Hemşirelerin bireysel ve mesleki olarak kendilerine güvenleri arttıkça psikolojik sağlıkları da artmaktadır. Alan yazında da öz-güven, öz-yeterlilik veya umut duygusu gibi içsel özellikler psikolojik dayanıklılığın bileşenleri olarak belirtilmiştir (Hart ve ark., 2014). Öte yandan sosyal yaşamda ve daha önemlisi iş yaşamında psikolojik sağlık düzeyleri yüksek olan kişilerin diğerlerine oranla kendilerini güvende hissettikleri ve iş yaşamlarında daha başarılı oldukları, ayrıca yaşamlarında daha mutlu ve huzurlu oldukları vurgulanmaktadır (Özçetin ve ark., 2019). Dolayısıyla psikolojik sağlık ve güven birbirlerini olumlu yönlü etkileyen kavramlardır.

Bu çalışmada, hemşirelerin yaş, eğitim düzeyi ve çalıştıkları birim değişkenlerinin psikolojik sağlık düzeylerinde anlamlı bir fark oluşturmadığı belirlenmiştir (Tablo 2). Farklı olarak Ertem ve arkadaşları (2020), hemşirelerin psikolojik sağlık düzeylerinin yaş, cinsiyet, iş doyum ve bağlı olunan bölüm gibi etmenlere göre değiştiğini belirtmişlerdir. Manomenidis ve arkadaşları (2019) da eğitimin psikolojik sağlık üzerinde anlamlı bir etkisi olduğunu ve daha yüksek eğitim düzeyine sahip hemşirelerin psikolojik sağlıklarının daha yüksek olduğunu raporlamıştır. Buna göre hemşirelerin yaş, cinsiyet, eğitim düzeyi gibi kişisel özelliklerine göre çalışmalarda farklı sonuçların elde edildiği görülmektedir. Dolayısıyla hemşirelerin bu kişisel özelliklerinin psikolojik sağlık düzeyleri üzerinde etkisinden kesin olarak söz etmek olanaklı değildir. Bu konuda daha fazla araştırma yapılmasına gereksinim duyulmaktadır.

Çalışmada ayrıca özel hastanede ve yönetici pozisyonlarında çalışan hemşireler ile daha fazla çalışma deneyimine sahip hemşirelerin psikolojik sağlık düzeylerinin daha yüksek olduğu belirlenmiştir (Tablo 2). Salgın sürecinde, hemşirelerin yoğun gerilim altında ve uzun saatler çalışması gibi çalışma koşullarında yaşanan olumsuzlukların artması, beraberinde hemşirelerde tükenmişlik ve merhamet yorgunluğu gibi çıktıların artmasına neden olmuştur. İspanya'da yürütülen bir çalışmada, sağlık çalışanlarının COVID-19 küresel salgın sırasında orta ile yüksek düzeylerde merhamet yorgunluğu ve tükenmişlik yaşamış oldukları ortaya konmuştur (Ruiz-Fernández ve ark., 2020). Dolayısıyla bu süreçte yönetici hemşirelerin bire bir hasta bakımına katılmaması onları bu olumsuz koşullardan uzaklaştırarak psikolojik sağlıklarını arttırmış

olabilir. Salgın öncesi yapılan bir çalışmada da yönetici hemşirelerin psikolojik sağlık düzeyi daha yüksek bulunmuştur (Hudgins, 2016). Yine bu süreçte deneyimli hemşireler; gece vardiyasında çalışmama, uzun saatler çalışmama, daha çok bakımın yönetimine katılma gibi koruyucu etmenler nedeniyle daha az gerilim yaşadıklarından, kendilerini psikolojik olarak daha sağlam hissetmiş olabilirler. Özel hastanelerde ise bu süreçte ayın elemanı, en iyi çalışan gibi güdülenmeyi artırıcı uygulamaların daha çok desteklenmesi, kurum ve yönetici desteğinin daha fazla olması ile hemşirelerin güdülenmesi artırılmış olabilir. Ayrıca destek, psikolojik dayanıklılığı olumlu yönde etkileyen etmenlerden biri olmaktadır (Thompson ve ark., 2016). Böylece özel hastanelerde çalışan hemşirelerde tükenmişlik ve merhamet yorgunluğu gibi olumsuz çıktılar daha az yaşanmış olabilir. Buna göre güdülenmesi artan ve daha az tükenmişlik yaşayan özel hastanede görevli hemşirelerin, psikolojik sağlımlıkları da daha yüksek olacaktır. Özetle, yönetici ve deneyimli hemşireler ile güdülenme kaynakları ve desteği daha fazla olan, çalışma koşulları daha olumlu olan hemşirelerin psikolojik iyi oluş ve sağlık açısından daha üstün konumda olduğu söylenebilir.

Sonuç ve Öneriler

Bu çalışmanın sonucunda, hemşirelerin psikolojik sağlık düzeyinin ortanın üzerinde olduğu belirlenmiştir. Ayrıca hemşirelerin bireysel ve mesleki olarak kendine güven düzeyleri ile psikolojik sağlık düzeyleri arasında olumlu bir ilişki olduğu saptanmıştır. Hemşirelerin yaş, eğitim düzeyi gibi kişisel özelliklerinin psikolojik sağlık düzeylerinde anlamlı bir fark oluşturmadığı fakat çalıştıkları pozisyon, kurum türü ve mesleki deneyim gibi mesleki özelliklerinin anlamlı fark oluşturduğu ortaya konmuştur. Bu sonuçlara göre salgın sürecinde hemşirelerin gerilim etmenleriyle başa çıkabilmesi ve sürece uyum sağlayabilmesi için psikolojik sağlık düzeylerinin ortanın üzerinde bulunması bu çalışmanın olumlu bir sonucudur. Buna karşın yönetici hemşirelerin, bunu daha fazla artırmak için girişimlerde bulunması önerilebilir. Hemşirelerin bireysel ve mesleki olarak kendine güvenleri arttıkça, psikolojik sağlımlıkları da artmaktadır. Bu nedenle yönetici hemşirelerin bunu dikkate alarak, simülasyon eğitimlerinin düzenlenmesi, yönetici ve çalışma arkadaşları iş birliğini destekleyici çalışma ortamının oluşturulması gibi hemşirelerin bireysel ve mesleki güven düzeylerini arttıracak stratejiler uygulaması önerilmektedir. Diğer yandan hemşirelerin kişisel özelliklerinden çok mesleki özelliklerinin psikolojik sağlımlıkları üzerinde etkili olmasından dolayı yönetici hemşirelerin, çalışanlarının psikolojik sağlık düzeyini arttırmak için mesleki özelliklere ve çalışma koşullarına yönelik değişimler ve iyileştirmeler yapması daha önemlidir.

Etik Kurul Onayı: Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Etik Kurulu tarafından onaylanmıştır (Tarih: 31.12.2021 - Karar No: 2021-1075).

Çıkar Çatışması: Bildirilmemiştir.

Finansal Destek: Yoktur.

Katılımcı Onamı: Katılımcıların bilgilendirilmiş onamları alınmıştır.

Ethics Committee Approval: Ondokuz Mayıs University Social and Human Sciences Research Ethics Committee approval was obtained (Date: 31.12.2021 - Number: 2021-1075).

Conflict of Interest: Not declared.

Funding: None.

Informed Consent: Informed consent of the participants were obtained.

Kaynaklar

Alan, H., Eskin Bacaksız, F., Tiryaki Sen, H., Taskiran Eskici, G., Gumus, E. & Harmanci Seren, A. K. (2021). "I'm a hero, but...": An evaluation of depression, anxiety, and stress levels of frontline healthcare professionals during COVID-19 pandemic in Turkey. *Perspectives in Psychiatric Care*, 57(3), 1126-1136. <https://doi.org/10.1111/ppc.12666>

Arrogante, O. & Aparicio-Zaldivar, E. (2017). Burnout and health among critical care professionals: The mediational role of resilience. *Intensive and Critical Care Nursing*, 42, 110-115. <https://doi.org/10.1016/j.iccn.2017.04.010>

Çam, O. & Büyükbayram, A. (2017). Hemşirelerde psikolojik dayanıklılık ve etkileyen faktörler. *Psikiyatri Hemşireliği Dergisi*, 8(2), 118-126. <https://doi.org/10.14744/phd.2017.75436>

Connor, K. M. & Davidson, J. R. T. (2003). Development of a new resilience scale: The Connor-Davidson Resilience Scale (CD-RISC). *Depression and Anxiety*, 18(2), 71-82. <https://doi.org/10.1002/da.10113>

Cooper, A. L., Brown, J. A., Rees, C. S. & Leslie, G. D. (2020). Nurse resilience: A concept analysis. *International Journal of Mental Health Nursing*, 29(4), 553-575. <https://doi.org/10.1111/inm.12721>

Ertem, M., Capa, S., Karakas, M., Ensari, H. & Koc, A. (2020). Investigation of the relationship between nurses' burnout and psychological resilience levels. *Clinical and Experimental Health Sciences*, 10(1), 9-15. <https://doi.org/10.33808/clinexphealthsci.600924>

- Gerhart, J., O'Mahony, S., Abrams, I., Grosse, J., Greene, M. M. & Levy, M. (2016) A pilot test of mindfulness-based communication training to enhance resilience in palliative care professionals. *Journal of Contextual Behavioral Science*, 5(2), 89-96. <https://doi.org/10.1016/j.jcbs.2016.04.003>
- Grimes, A., Sparke, V., Rouen, C. & West, C. (2020). Preparedness and resilience of student nurses in Northern Queensland Australia for disasters. *International Journal of Disaster Risk Reduction*, 48, 101585. <https://doi.org/10.1016/j.ijdr.2020.101585>
- Guo, Y. F., Plummer, V., Lam, L., Wang, Y., Cross, W. & Zhang, J. P. (2019). The effects of resilience and turnover intention on nurses' burnout: Findings from a comparative cross-sectional study. *Journal of Clinical Nursing*, 28(3-4), 499-508. <https://doi.org/10.1111/jocn.14637>
- Han, J. E., Park, N. H. & Cho, J. (2020). Influence of gender role conflict, resilience, and nursing organizational culture on nursing job performance among clinical nurses. *The Journal of Korean Academic Society of Nursing Education*, 26(3), 248-258. <http://doi.org/10.5977/jkasne.2020.26.3.248>
- Hart, P. L., Brannan, J. D. & De Chesnay, M. (2014). Resilience in nurses: An integrative review. *Journal of Nursing Management*, 22(6), 720-734. <https://doi.org/10.1111/j.1365-2834.2012.01485.x>
- Heath, C., Sommerfield, A. & Von Ungern-Sternberg, B. S. (2020). Resilience strategies to manage psychological distress among healthcare workers during the COVID-19 pandemic: a narrative review. *Anaesthesia*, 75(10), 1364-1371. <https://doi.org/10.1111/anae.15180>
- Hudgins, T. A. (2016). Resilience, job satisfaction and anticipated turnover in nurse leaders. *Journal of Nursing Management*, 24(1), E62-E69. <https://doi.org/10.1111/jonm.12289>
- Karabacak, Z. & Beydağ, K. D. (2022). Pandemi hastanelerinde çalışan hemşirelerin psikolojik sağlık düzeyi ve etkileyen faktörler. *Sağlık ve Toplum*, 32(2), 145-151.
- Karairmak, O. (2010). Establishing the psychometric qualities of the Connor-Davidson Resilience Scale (CD-RISC) using exploratory and confirmatory factor analysis in a trauma survivor sample. *Psychiatry Research*, 179(3), 350-356. <https://doi.org/10.1016/j.psychres.2009.09.012>
- Labrague, L. J. & De los Santos, J. A. A. (2020). COVID-19 anxiety among front-line nurses: Predictive role of organisational support, personal resilience and social support. *Journal of Nursing Management*, 28(7), 1653-1661. <https://doi.org/10.1111/jonm.13121>
- Labrague, L. J., Hammad, K., Gloe, D. S., McEnroe-Petitte, D. M., Fronda, D. C., Obeidat, A. A., Leocadio, M. C., Cayaban, A. R. & Mirafuentes, E. C. (2018). Disaster preparedness among nurses: A systematic review of literature. *International Nursing Review*, 65(1), 41-53. <https://doi.org/10.1111/inr.12369>
- Lai, J., Ma, S., Wang, Y., Cai, Z., Hu, J., Wei, N., ... & Hu, S. (2020). Factors associated with mental health outcomes among health care workers exposed to coronavirus disease 2019. *JAMA Network Open*, 3(3), e203976. <https://doi.org/10.1001/jamanetworkopen.2020.3976>
- Lorente, L., Vera, M. & Peiró, T. (2021). Nurses' stressors and psychological distress during the COVID-19 pandemic: The mediating role of coping and resilience. *Journal of Advanced Nursing*, 77(3), 1335-1344. <https://doi.org/10.1111/jan.14695>
- Maldonado, S., López, J., Jimenez-Molina, A. & Lira, H. (2020). Simultaneous feature selection and heterogeneity control for SVM classification: An application to mental workload assessment. *Expert Systems with Applications*, 143, 112988. <https://doi.org/10.1016/j.eswa.2019.112988>
- Manomenidis, G., Panagopoulou, E. & Montgomery, A. (2019). Resilience in nursing: The role of internal and external factors. *Journal of Nursing Management*, 27(1), 172-178. <https://doi.org/10.1111/jonm.12662>
- Mao, X., Fung, O. W. M., Hu, X. & Loke, A. Y. (2018). Psychological impacts of disaster on rescue workers: A review of the literature. *International Journal of Disaster Risk Reduction*, 27, 602-617. <https://doi.org/10.1016/j.ijdr.2017.10.020>
- Mao, X., Loke, A. Y., Fung, O. W. M. & Hu, X. (2019). What it takes to be resilient: The views of disaster healthcare rescuers. *International Journal of Disaster Risk Reduction*, 36, 101112. <https://doi.org/10.1016/j.ijdr.2019.101112>
- Mirzakhani, K. & Shorab, N. J. (2015). Study of the self-confidence of midwifery graduates from Mashhad College of nursing and midwifery in fulfilling clinical skills. *Electronic Physician*, 7(5), 1284-1289. <https://doi.org/10.14661/1284>
- Ou, X., Chen, Y., Liang, Z., Wen, S., Li, S. & Chen, Y. (2021). Resilience of nurses in isolation wards during the COVID-19 pandemic: A cross-sectional study. *Psychology, Health & Medicine*, 26(1), 98-106. <https://doi.org/10.1080/13548506.2020.1861312>
- Özçetin, Y. S. Ü., Sarioğlu, G. & Dursun, S.İ. (2019). Onkoloji hemşirelerinin psikolojik sağlık, tükenmişlik ve psikolojik iyi oluş düzeyleri. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 11(Ek1), 147-164. <https://doi.org/10.18863/pgy.589202>
- Ruiz-Fernández, M. D., Ramos-Pichardo, J. D., Ibáñez-Masero, O., Cabrera-Troya, J., Carmona-Rega, M. I. & Ortega-Galán, Á. M. (2020). Compassion fatigue, burnout, compassion satisfaction and perceived stress in healthcare professionals during the COVID-19 health crisis in Spain. *Journal of Clinical Nursing*, 29(21-22), 4321-4330. <https://doi.org/10.1111/jocn.15469>
- Setiawati, Y., Wahyuhadi, J., Joestandari, F., Maramis, M. M. & Atika, A. (2021). Anxiety and resilience of healthcare workers during COVID-19 pandemic in Indonesia. *Journal of Multidisciplinary Healthcare*, 14, 1-8. <https://doi.org/10.2147/JMDH.S276655>
- Thompson, G., McBride, R. B., Hosford, C. C. & Halaas, G. (2016). Resilience among medical students: the role of coping style and social support. *Teaching and Learning in Medicine*, 28(2), 174-182. <https://doi.org/10.1080/10401334.2016.1146611>